

مهارت‌های آموزشی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی اصفهان

محمدرضا سلیمانی*

لیلا شهرزادی**

حسین فقیهی حبیب‌آبادی***

روی‌امرادی****

فروزان عشوری مهرنجانی*****

دریافت: ۹۲/۱۲/۰۳

پذیرش: ۹۳/۰۹/۲۸

چکیده

هدف: پژوهش حاضر، با هدف بررسی میزان مهارت‌های آموزشی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دو دانشگاه اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۳ انجام شده است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نوع کاربردی است که به روش پیمایشی انجام گرفته است. جامعه پژوهش شامل ۱۴۳ نفر کتابدار شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان است که براساس فرمول تعیین حجم نمونه کوکران تعداد ۱۰۴ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی نسبتی به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه و آزمون محقق‌ساخته است که روایی محتوایی و صوری آنها توسط متخصصان حوزه تعلیم و تربیت و کتابداری و اطلاع‌رسانی تأیید و پایایی آنها با استفاده از آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۲ محاسبه شد. داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که در ابعاد توانایی‌های ایجاد جو عاطفی در کلاس، اداره کلاس و ارزشیابی تحصیلی میزان مهارت‌های کتابداران، بیشتر از حد متوسط اما در زمینه آشنایی با روش‌ها و مهارت‌های تدریس، مهارت آنها کمتر از حد متوسط بود. در مجموع، رابطه معنی‌داری بین جنسیت، رشته تحصیلی و سابقه خدمت کتابداران و مهارت‌های آموزشی آنان وجود نداشت.

نتیجه‌گیری: با وجود نیاز کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی به برخورداری از مهارت‌های آموزشی، این گونه مهارت‌های آنان در حد متوسط و در بعضی ابعاد کمتر از حد متوسط بود. لذا لزوم بازنگری در برنامه درسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و برنامه‌ریزی برای برگزاری دوره‌های ضمن خدمت، متناسب با این نیاز کتابداران مشهود است.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌های آموزشی، کتابداران، کتابخانه‌های دانشگاهی، دانشگاه اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.

* استادیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، مرکز تحقیقات فناوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛ Soleymani@mng.mui.ac.ir
 ** مربی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، مرکز تحقیقات فناوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛ Shahrzadi@mng.mui.ac.ir (نویسنده مسئول)
 *** دانشجوی کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛ h.faghihi@gmail.com
 **** دانشجوی کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛ Roya.moradiradi90@gmail.com
 ***** دانشجوی کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛ forouzan.ashoori@gmail.com

مقدمه

در بررسی شاخص‌ها و عوامل مؤثر بر مدل جدید توسعه مبتنی بر دانایی محوری در هر جامعه‌ای، نقش و جایگاه آموزش به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان هدایت‌کننده جوامع به سمت دانش‌مداری غیر قابل انکار است. با توجه به ظهور فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی از یک طرف، و تبدیل اطلاعات به عنوان یک کالای محوری و تأثیرگذار در تمامی فعالیت‌های بشری از طرف دیگر، تجدید نظر در برنامه‌های آموزشی به ویژه در مراکز آموزش عالی، بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد. امروزه، آموزش شیوه‌های آموختن و تبدیل دانشجویان به یادگیرندگان مادام‌العمر مهم‌ترین رسالت دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی محسوب می‌شود. هر چند آنها برای افزایش اثربخشی فعالیت‌های خود و کمک به موفقیت بیشتر دانشجویان تلاش‌های بسیاری انجام می‌دهند، با این حال، «یادگیری نحوه یادگیری» قربانی سنجش دستاوردهای آنی بسیاری از برنامه‌های درسی و اقدامات آموزشی شده است (جویس، ویل و کالون، ۱، ۲۰۰۶).

کتابخانه‌های دانشگاهی به دلیل پشتیبانی از برنامه‌های آموزشی و پژوهشی، قلب دانشگاه خوانده می‌شوند (بار^۲، ۲۰۰۵). لیکن با وجود مهارت‌های ناکافی دانشجویان در بهره‌گیری مناسب از منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی، کتابداران در آموزش دانشجویان در استفاده مطلوب از کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی با مشکلات و چالش‌های جدی روبرو هستند (پرتو، ۱۳۸۳). آموزش‌های کتابخانه‌ای شامل مهارت‌های اطلاع‌یابی، مطالعه و خواندن است (مالی^۳، ۱۹۹۷) که ممکن است به شکل رسمی یا غیررسمی توسط کتابداران، کادر آموزشی و یا همکاری این دو گروه با هم انجام شود. امروزه همزمان با رشد و توسعه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، نقش‌های جدیدی نیز برای کتابداران و اطلاع‌رسانان تعریف شده است. مشاور اطلاعاتی، کتابدار استاد، مدیر اطلاعات، کتابدار فراتحلیل از جمله این نقش‌هاست. کتابداران دانشگاهی کاربران خود را در زمینه نحوه استفاده از منابع

کتابخانه‌ای، شیوه‌های جستجو در منابع الکترونیکی، استفاده از نرم‌افزارهای پژوهشی، و حتی فناوری‌های آموزشی یاری می‌دهند (کوپر و کرام^۴، ۲۰۱۳؛ کرام و کوپر^۵، ۲۰۱۳؛ فدرر^۶، ۲۰۱۳؛ ایگان^۷، ۲۰۱۲). اما مهم‌ترین چالش کتابداران در آموزش کتابخانه‌ای فقدان مهارت‌های آموزشی است. این مسأله نشأت گرفته از ضعف در برنامه‌های آموزش کتابداری و بی‌توجهی به مهارت‌های آموزشی کتابداران در مراکز آموزش کتابداری است (کلاید^۸، ۲۰۰۲). بنابراین، لازم است تدوین کنندگان برنامه‌های درسی مراکز آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی نگاه وسیع‌تر نسبت به این رشته داشته و نیازهای عصر جدید را لحاظ نمایند (لاتام، گروس و وایت^۹، ۲۰۱۳).

شکری و رهایی (۱۳۸۴) معتقدند که کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی می‌توانند از طریق مشاوره اطلاعاتی و همکاری نزدیک با اعضای هیأت علمی و دانشجویان باعث پیوند کتابخانه‌ها با فرایند تدریس، یادگیری و پژوهش شوند. بدون شک، تحقق این امر مستلزم برخورداری کافی آنها از مهارت‌های آموزشی و پژوهشی است. به نظر سودبخش و فرزین (۱۳۸۵) کتابداران به شیوه‌های مختلفی نظیر مشارکت در پروژه‌های تحقیقاتی دانشجویان، همکاری نزدیک با اعضای هیأت علمی، و برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت به ایفای نقش آموزشی خود در کتابخانه‌های دانشگاهی می‌پردازند. یافته‌های پژوهش معرف‌زاده و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد که ناکافی بودن آموزش‌های رسمی دانشگاهی در رفع نیازهای مهارتی و آموزشی مورد نیاز برای محیط اطلاعاتی امروزی مهم‌ترین دلیل شرکت کتابداران در دوره‌های آموزشی ضمن خدمت می‌باشد. به نظر داگلاس^{۱۰} (۱۹۹۹) کتابداران برای فائق آمدن بر چالش‌های پیش‌رو خواه ناخواه مجبور به ایفای نقش کتابداراستاد خواهند بود. بنابراین، لازم است مراکز آموزش کتابداری واحدهای درسی آموزشی، کارورزی و فرصت‌های تجربه عملی آموزشی را در برنامه‌های درسی خود بگنجانند.

4. Cooper & Crum
5. Crum & Cooper
6. Federer
7. Egan
8. Clyde
9. Latham, Gross, & Witte
10. Douglas

1. Joyce, Weil, & Calhoun
2. Bahr
3. Malley

پزشکی اصفهان است که بر اساس فرمول تعیین حجم نمونه کوکران تعداد ۱۰۴ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی نسبتی به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه و آزمون محقق‌ساخته است که رویی محتوایی و صوری آنها توسط متخصصان حوزه تعلیم و تربیت و کتابداری و اطلاع‌رسانی تأیید و پایایی آنها با استفاده از آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۲ محاسبه شد. پرسشنامه حاوی ۳۰ سؤال بود که به صورت طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای طراحی شده بود. این پرسشنامه سه بعد از مهارت‌های تدریس یعنی توانایی ایجاد جو عاطفی مثبت در کلاس، توانایی اداره کلاس، و توانایی ارزشیابی تحصیلی را اندازه‌گیری می‌کند. اما برای تعیین میزان آشنایی کتابداران با روش‌ها و مهارت‌های تدریس از ۲۰ سؤال بسته و چهارگزینه‌ای مرتبط با موضوع استفاده شد. پرسشنامه‌ها از طریق مراجعه حضوری به کتابخانه‌ها تکمیل شدند. داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در سطح آمار توصیفی از شاخص‌های میانگین و درصد و در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های t تک نمونه‌ای، t مستقل و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های توصیفی پژوهش، ۵۲/۴ درصد کتابداران در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و ۴۷/۶ درصد آنها در دانشگاه اصفهان مشغول به کار می‌باشند. از نظر جنسیت، ۷۵/۲ درصد پاسخ‌گویان زن و ۲۴/۸ درصد مرد بودند. همچنین ۷۷/۱ درصد کتابداران مورد بررسی دارای مدرک تحصیلی کتابداری و ۲۲/۹ درصد غیر کتابداری بودند. از نظر سابقه کار، ۳۴/۶ درصد دارای کمتر از ۱۰ سال، ۴۱/۶ درصد بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۲۳/۸ درصد بیشتر از ۲۰ سال سابقه کار داشتند. همچنین، تنها ۳۰/۵ درصد پاسخ‌گویان سابقه تدریس در دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی را داشتند. در نهایت، ۷۲/۴ درصد کتابداران در هیچ دوره آموزشی مرتبط با روش‌های تدریس شرکت نکرده‌اند.

جدول نتیجه آزمون t تک نمونه‌ای برای تعیین میزان مهارت‌های آموزشی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های

برخی از متخصصان و پژوهشگران معتقدند که وقوع انقلاب دیجیتال و دسترسی به انبوهی از منابع الکترونیکی و دیجیتال، امروزه دانشجویان و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها را بیش از هر زمان دیگری نیازمند کمک و مشاوره‌های اطلاعاتی ساخته است. بنابراین، وضعیت کنونی برای کتابداران فرصت‌های مناسبی را فراهم نموده است تا از طریق ایفای کتابدار استادی به طور مستقیم و با حضور در کلاس‌های درسی و یا غیر مستقیم به آموزش سواد اطلاعاتی بپردازند (لوئس^۱، ۲۰۱۰، پیکوک^۲، ۲۰۰۱)

امروزه کتابداران بیش از هر زمان دیگری نیازمند تغییر در نقش سنتی خود و مشارکت جدی در فرایند آموزش هستند. اما ایفای این نقش مستلزم ارتقای مهارت‌های آموزشی و به کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی است (لینچ و اسمیت^۳، ۲۰۰۱). چرا که طی دهه‌های گذشته، مریبان به طور فزاینده‌ای دریافته‌اند که هر بهبود و اصلاحی در کیفیت یادگیری فراگیران، تا حد زیادی به کیفیت آموزشی که مدرسان ارائه می‌دهند، بستگی دارد، بنابراین، لازم است آنچه که در کلاس‌های درس و کارگاه‌های آموزشی رخ می‌دهد مورد مطالعه قرار گیرد (اندرسون^۴، ۲۰۰۲). علیرغم اهمیت مهارت‌های آموزشی کتابداران و وجود چالش‌های اساسی در این زمینه، پژوهش‌های بسیار اندکی در این زمینه به ویژه در داخل کشور صورت گرفته است. بنابراین، هدف اصلی پژوهش حاضر، تعیین میزان مهارت‌های آموزشی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۳ می‌باشد، تا از این طریق بتوان نیازهای آموزشی کتابداران در این زمینه را شناسایی نموده و در جهت رفع آنها برنامه‌ریزی نمود.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر هدف یک تحقیق کاربردی است که به روش پیمایشی انجام یافته است. جامعه پژوهش شامل ۱۴۳ نفر کتابدار شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم

1. Loesch
2. Peacock
3. Lynch & Smith
4. Anderson

با روش‌ها و مهارت‌های تدریس کمتر از حد متوسط بود. در مجموع مهارت‌های آموزشی کتابداران شاغل در دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان بیشتر از حد متوسط بوده است.

دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان را نشان می‌دهد. با توجه به مقدار t و سطح معنی‌داری به دست آمده، در سه بعد توانایی ایجاد جو عاطفی در کلاس، توانایی اداره کلاس و توانایی ارزشیابی تحصیلی میزان مهارت‌های کتابداران به طرز معنی‌داری بیشتر از حد متوسط بوده است. اما در زمینه آشنایی

جدول ۱. نتیجه آزمون t تک نمونه‌ای برای تعیین میزان مهارت‌های آموزشی کتابداران

نمره ملاک = ۳				
ابعاد مهارت‌های آموزشی	میانگین	انحراف معیار	t	p-value
توانایی ایجاد جو عاطفی در کلاس	۳/۸۸	۰/۶۰	۱۴/۸۵	۰/۰۰۰
توانایی اداره کلاس	۳/۹۳	۰/۶۲	۱۵/۲۰	۰/۰۰۰
آشنایی با روش‌ها و مهارت‌های تدریس	۲/۳۷	۰/۸۶	-۷/۴۸	۰/۰۰۰
توانایی ارزشیابی تحصیلی	۳/۶۸	۰/۶۹	۱۰/۱۲	۰/۰۰۰
جمع	۳/۴۶	۰/۴۹	۹/۵۷	۰/۰۰۰

شده ($P\text{-Value} > 0/05$) بین میزان مهارت‌های آموزشی کتابداران زن و مرد در هیچ یک از ابعاد چهارگانه تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

جدول ۲ نتیجه آزمون t مستقل برای مقایسه مهارت‌های آموزشی کتابداران زن و مرد را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود با توجه به مقدار t و سطح معنی‌داری محاسبه

جدول ۲. نتیجه آزمون t مستقل برای مقایسه مهارت‌های آموزشی کتابداران زن و مرد

مهارت‌های آموزشی	زن		مرد		t	p-value
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار		
توانایی ایجاد جو عاطفی در کلاس	۳/۸۹	۰/۶۱	۳/۸۲	۰/۵۸	۰/۴۷	۰/۶۴
توانایی اداره کلاس	۳/۹۴	۰/۶۲	۳/۸۷	۰/۶۳	۰/۵۳	۰/۶۰
آشنایی با روش‌ها و مهارت‌های تدریس	۲/۴۵	۰/۸۴	۲/۱۴	۰/۸۹	۱/۶۴	۰/۱۱
توانایی ارزشیابی تحصیلی	۳/۶۶	۰/۶۹	۳/۷۳	۰/۷۰	-۰/۴۹	۰/۶۲
جمع	۳/۴۹	۰/۴۹	۳/۳۹	۰/۵۰	۰/۸۴	۰/۴۰

کتابداران شاغل در دانشگاه اصفهان به طور معنی‌داری بیشتر از کتابداران شاغل در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بوده است. این در حالی است که در دو بعد توانایی ایجاد جو عاطفی در کلاس و نیز آشنایی با روش‌های تدریس تفاوت معنی‌داری بین مهارت‌های آموزشی دو گروه مشاهده نشد.

جدول ۳ به نتیجه آزمون t مستقل برای مقایسه مهارت‌های آموزشی کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه اصفهان اختصاص دارد. همان‌طور که مشاهده می‌شود با توجه به مقدار t و سطح معنی‌داری به دست آمده، در دو بعد توانایی اداره کلاس و توانایی ارزشیابی تحصیلی ($P\text{-Value} < 0/05$) میزان مهارت‌های آموزشی

جدول ۳. نتیجه آزمون t مستقل برای مقایسه مهارت‌های آموزشی کتابداران دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی

p-value	t	علوم پزشکی اصفهان		دانشگاه اصفهان		مهارت‌های آموزشی
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۸۳	-۱/۷۵	۰/۶۷	۳/۷۷	۰/۵۱	۳/۹۸	توانایی ایجاد جو عاطفی در کلاس
۰/۰۰۱	-۳/۳۵	۰/۶۵	۳/۷۴	۰/۵۲	۴/۱۳	توانایی اداره کلاس
۰/۳۶۸	۰/۹۱	۰/۹۶	۲/۴۵	۰/۷۳	۲/۳۰	آشنایی با روش‌ها و مهارت‌های تدریس
۰/۰۱۶	-۲/۴۶	۰/۸۰	۳/۵۳	۰/۴۹	۳/۸۴	توانایی ارزشیابی تحصیلی
۰/۰۴۶	-۲/۰۳	۰/۵۸	۳/۳۷	۰/۳۶	۳/۵۶	جمع

جدول ۴ نتیجه آزمون t مستقل برای مقایسه مهارت‌های آموزشی کتابداران دارای مدرک تحصیلی کتابداری و غیرکتابداری را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود با توجه به مقدار t و سطح معنی‌داری محاسبه شده (P-Value >0/05) بین میزان مهارت‌های آموزشی کتابداران دو گروه در هیچ یک از ابعاد چهارگانه تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد.

جدول ۴. نتیجه آزمون t مستقل برای مقایسه مهارت‌های آموزشی پاسخ‌گویان بر حسب رشته تحصیلی

p-value	t	غیر کتابداری		کتابداری		مهارت‌های آموزشی
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۱۴	-۱/۴۷	۰/۵۴	۴/۰۳	۰/۶۱	۳/۸۲	توانایی ایجاد جو عاطفی در کلاس
۰/۱۷	-۱/۳۸	۰/۵۶	۴/۰۸	۰/۶۴	۳/۸۹	توانایی اداره کلاس
۰/۱۵	۱/۴۵	۰/۸۱	۲/۱۵	۰/۸۷	۲/۴۴	آشنایی با روش‌ها و مهارت‌های تدریس
۰/۶۳	-۰/۴۹	۰/۶۵	۳/۷۴	۰/۷۰	۳/۶۶	توانایی ارزشیابی تحصیلی
۰/۶۸	-۰/۴۲	۰/۳۷	۳/۵۰	۰/۵۳	۳/۴۵	جمع

بحث و نتیجه‌گیری

در جهان امروز، عوامل متعددی نظیر انفجار اطلاعات، آلودگی اطلاعات، تنوع و پیچیدگی منابع اطلاعاتی و محمل‌های آنها، بیش از هر زمان دیگری کسب سواد اطلاعاتی را برای اعضای هیأت علمی، دانشجویان و سایر کاربران اجتناب‌ناپذیر ساخته است آموزش این مهارت پایه و نیز مهارت‌هایی مانند مطالعه و اطلاع‌یابی نیز در حیطه تخصصی کتابداران و اطلاع‌رسانان می‌گنجد، لذا برخورداری از مهارت‌های آموزشی برای نیل به این هدف کلیدی برای کتابداران ضروری می‌باشد. بر این اساس، پژوهش حاضر به بررسی مهارت‌های آموزشی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان پرداخته است.

جدول ۵ به نتیجه آزمون همبستگی پیرسون برای تعیین رابطه بین سابقه خدمت کتابداران و مهارت‌های آموزشی آنها اختصاص دارد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده ($P\text{-Value} > 0/05$) رابطه معنی‌داری بین سابقه خدمت کتابداران و مهارت‌های آموزشی آنها وجود ندارد.

جدول ۵. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون برای تعیین رابطه بین سابقه خدمت و مهارت‌های آموزشی

مهارت‌های آموزشی	سابقه خدمت	
۰/۰۱۶	ضریب همبستگی	
۰/۵۴۳	سطح معنی‌داری	
۱۰۱	تعداد	

شیوه‌های تدریس وجود ندارد. این در حالی است که کتابداران برای ایفای نقش اصلی خود در پشتیبانی از برنامه‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه شدیداً به چنین مهارت‌هایی نیاز دارند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که هیچ رابطه معنی‌داری بین سابقه تدریس و مهارت‌های آموزشی کتابداران وجود ندارد. این بدین معنی است که با افزایش سابقه کاری نمی‌توان انتظار داشت که مهارت‌های آموزشی کتابداران نیز افزایش یابد. با توجه به رویکرد شدید علمی به حوزه آموزش و ماهیت میان‌رشته‌ای آن، بدون گذراندن واحدهای درسی رسمی و یا دوره‌های آموزشی مطلوب در زمینه روش‌ها و مهارت‌های تدریس، نباید انتظار داشت که این مهارت‌ها در حین کار و به صورت تجربی کسب شود.

به طور کلی، علیرغم نیاز مبرم کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی به برخورداری از توانایی‌های آموزشی و تدریس، مهارت‌های آموزشی کتابداران بالاتر از متوسط و در بعضی ابعاد کمتر از حد متوسط بود. امروزه، همانند بسیاری از حوزه‌ها، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نیز شدیداً تحت تأثیر نفوذ فناوری اطلاعات و ارتباطات قرار گرفته‌اند. فناوری اطلاعات و ارتباطات منجر به رشد حیرت‌انگیز حجم منابع اطلاعاتی و محمل‌های جدید اطلاعات و به تبع آن آلودگی اطلاعات شده است. بنابراین، برای همسویی با این تغییرات و فائق آمدن بر چالش‌های آن لازم است کاربران کتابخانه‌های دانشگاهی به ویژه اساتید و دانشجویان از سواد اطلاعاتی کافی برخوردار باشند. امروزه آموزش سواد اطلاعاتی تبدیل به یکی از مهمترین وظایف کتابداران به ویژه کتابداران دانشگاهی شده است. برای ایفای چنین نقشی، برخورداری کتابداران از توانایی و مهارت‌های آموزشی اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

لذا پیشنهاد می‌شود به دنبال درک خلاء موجود در زمینه توانمندی‌های آموزشی و مهارت‌های تدریس کتابداران علاوه بر تاکید بر لزوم بازنگری برنامه‌های درسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و اختصاص دروس مرتبط با مهارت‌های آموزشی، بر برنامه‌ریزی اثربخش برای برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت کتابداران تاکید ویژه نمود.

یافته‌های تحقیق نشان داد که میزان مهارت‌های آموزشی کتابداران در ابعاد توانایی ایجاد جو عاطفی در کلاس درس، توانایی اداره کلاس، و توانایی ارزشیابی درسی بالاتر از حد متوسط اما در بعد آشنایی با روش‌ها و مهارت‌های تدریس به طور معنی‌داری کمتر از حد متوسط بود. این بدین معنی است که کتابداران به جز شیوه‌ها و فنون تدریس تا حدود زیادی از سایر مهارت‌های مورد نیاز برخوردار می‌باشند. در چرایی این یافته می‌توان گفت که از آنجائی که قریب به اتفاق کتابداران مورد بررسی دارای تحصیلات دانشگاهی می‌باشند، لذا تا حدود زیادی به طور تجربی و از طریق اساتید خود با این مهارت‌ها و ضعف و قوت آنها آشنا شده‌اند. اما به دلایل مختلفی نظیر تنوع و پیچیدگی روش‌ها و فنون تدریس، فقدان واحدهای درسی مرتبط با شیوه‌های تدریس در برنامه‌های آموزش کتابداری، عدم برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت در این خصوص، و حتی عدم آشنایی اعضای هیأت علمی با بسیاری از روش‌های تدریس، کتابداران چه در دوره تحصیلی و چه بعد از آن با این روش‌ها آشنا نشده‌اند.

نتیجه تحقیق نشان داد که در هیچ کدام از ابعاد چهارگانه مهارت‌های آموزشی، تفاوت معنی‌داری بین کتابداران زن و مرد وجود ندارد. با توجه به این که بسیاری از مهارت‌های آموزشی و تدریس اکتسابی می‌باشند و از آنجائی که هم کتابداران زن و هم کتابداران مرد در دوره تحصیلات رسمی خود برنامه‌های درسی یکسانی داشته‌اند، همچنین تمامی آموزش‌های ضمن خدمت برای کتابداران زن و مرد به طور یکسان و مشترک برگزار می‌شود، بنابراین، این نتیجه تا حدود زیادی طبیعی می‌باشد.

براساس یافته‌های تحقیق، به جز در بعد توانایی اداره کلاس، در سایر ابعاد مهارت‌های آموزشی تفاوت معنی‌داری بین کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان و دانشگاه علوم پزشکی اصفهان مشاهده نشد. همچنین مهارت‌های آموزشی پاسخ‌گویان دارای مدرک تحصیلی کتابداری و غیر کتابداری یکسان می‌باشد. علت این یافته را می‌توان بدین گونه تبیین کرد که به جز رشته‌های گروه علوم تربیتی، در سایر رشته‌ها و گروه‌های آموزشی هیچ واحد درسی در زمینه

فهرست منابع

- Clyde, L. A. (2002). An instructional role for librarians: an overview and content analysis of job advertisements. *Australian Academic & Research Libraries*, 33 (3) , 150-167.
- Cooper, I. D. , & Crum, J. A. (2013). New activities and changing roles of health sciences librarians: a systematic review, 1990-2012. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 101 (4) , 268.
- Crum, J. A. , & Cooper, I. D. (2013). Emerging roles for biomedical librarians: a survey of current practice, challenges, and changes. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 101 (4) , 278.
- Douglas, G. V. (1999). Professor librarian: A model of the teaching librarian of the future. *COMPUTERS IN LIBRARIES-WESTPORT-*, 19, 24-30.
- Egan, L. (2012). The Librarian as a Member of the Education Department Team: Using Web 2. 0 Technologies to Improve Access to Education Materials and Information. *Medical reference services quarterly*, 31 (3) , 330-335.
- Federer, L. (2013). The librarian as research informationist: a case study. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 101 (4) , 298.
- Joyce, B. R. , Weil, M. , & Calhoun, E. (2006). Models of teaching. Translated by Mohammad Reza Behrangi (Vol. 499). Tehran: Kamal-e-Tarbiyat.
- Latham, D. , Gross, M. , & Witte, S. (2013). Preparing Teachers and Librarians to Collaborate to Teach 21st Century Skills: Views of LIS and Education Faculty. *School Library Research*, 16.
- Loesch, M. F. (2010). Librarian as Professor: A Dynamic New Role Model. *Education Libraries*, 33 (1) , 31-37.
- Lynch, B. P. , & Smith, K. R. (2001). The changing nature of work in academic libraries. *College & Research Libraries*, 62 (5) , 407-420.
- Malley, I. (1997). The basics of information skills teaching. translated by F Sabokrooh, A Omrani. Tehran: vazhepardaz.
- Peacock, J. (2001). Teaching skills for teaching librarians: postcards from the edge of the educational paradigm. *Australian Academic & Research Libraries*, 32 (1) , 26-42.
- اندرسون، لورین (۱۳۸۱). افزایش کارایی معلم. ترجمه علی رؤوف و منیره رضایی. تهران: آبیژ.
- بار، آلیس هریسون (۱۳۸۴). نقش آموزشی کتابداران دانشگاهی برای آینده. ترجمه فریده رفیعی مقدم. تهران: دبیزش.
- پرتو بابک. نظریه‌های یادگیری و آموزش کتابخانه‌ای. در: فتاحی رحمت‌الله. آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی: مجموعه مقاله‌های همایش آموزش استفاده‌کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها، مراکز اطلاع‌رسانی و موزه‌ها؛ ۱۳۸۳، خرداد ۱-۲؛ مشهد، ایران. مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی؛ ۱۳۸۳.
- شکری، مرصع؛ رهایی، سیما (۱۳۸۴). نقش کتابداران دانشگاهی در مشاوره اطلاعاتی. اطلاع‌شناسی، ۳ (۱ و ۲): ۱۵۸-۱۶۸.
- فرزین، فرزانه؛ سودبخش، لیلا (۱۳۸۵). کتابداران پزشکی در عصر حاضر: نقش آموزشی و پژوهشی. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۱۷ (۲): ۱۷۱-۱۸۰.
- معرف‌زاده، عبدالحمید؛ کمایی، مهوش؛ چراغی، زهره (۱۳۹۱). بررسی نیازهای آموزشی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۸ (۴): ۴۰۲-۴۲۰.